

Memoires

1984-B

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
Havana	22
Paramaribo	33
Amsterdam	59
Paramaribo	134
Amsterdam	149
Moskou	223
Amsterdam	230
New York	238
Amsterdam	251
Bijlagen	291
Register	411

INLEIDING

Na de dood van *generalissimo* Franco in november 1975, kwam een stoet van Nederlandse politici en journalisten, van Cees Berkhouwer (VVD) tot Elsbeth Etty (van *De Waarheid*) eer bewijzen aan de snel herrijzende Spaanse democratie. In die tijd was ik in Madrid als Tweede Secretaris verbonden aan de Nederlandse ambassade aan de Avenida Francisco Franco, die spoedig weer haar naam van voor de Burgeroorlog (1936-1939), La Castellana, terug zou krijgen.

Sinds het einde van de Burgeroorlog had Spanje, op een enkele uitzondering na, voor het vaderlandse journaal als onbegaanbaar terrein gegolden. Nu leek het wel alsof men de schade alsnog kwam inhalen. Contacten hadden ze niet, daarvoor waren ze goeddeels afhankelijk van de ambassade.

De komst van iedere journalist afzonderlijk werd per codebericht door het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag aan de post Madrid gemeld. Die berichten waren altijd in dezelfde bewoordingen gesteld en luiden bijvoorbeeld als volgt: Op datum X zal zich op Uw post melden Mr. E. Jansen (*NRC Handelsblad*). Jansen staat alhier te goeder naam en faam bekend. Gelieve hem bij zijn werkzaamheden gebruikelijke steun te verlenen.

Die tekst en toon veranderde pas toen de komst van Willem Oltmans werd aangekondigd. De precieze bewoordingen van de code kan ik mij niet herinneren, maar de boodschap was duidelijk: laat u zo min mogelijk in met deze kwaadsappige kwibus, die een aantal uwer al in ernstige verlegenheid heeft gebracht. Over de gebruikelijke bijstand geen woord.

Enkele dagen later arriveerde Oltmans op de kanselarij. Ik herkende die fraaie klassieke beeldhouwde kop meteen. Oltmans voerde een gesprek met ambassaderaad Wilprand baron van Pallandt, die daarmee in elk geval niet naar de geest van de instructie handelde. Van Pallandt vertelde mij slechts dat hij Oltmans toch wel een gekke vent had gevonden. Hun onderonsje heeft jaren later, toen Oltmans zijn proces tegen de staat voerde om schadevergoeding te krijgen voor de discriminatoire behandeling door verschillende ambassades, nog een staartje gekregen. Ik behoorde tot de lange rij getuigen voor de Haagse rechtbank, die werd voorgezeten door mijn jaargenoot uit Leiden, Bart Punt.

1984 ■ Toen ik door advocaat Ellen Pasmaan werd aangezocht om ten fa-
veure van Oltmans te getuigen, had ik me daartoe bereid ver-
klaard. Ik zei er wel bij dat ik van plan was om dan ook te reppen
van dat gesprek met Van Pallandt op de ambassade. Helemaal als
melaats beschouwd, was Oltmans in Madrid dus niet. Natuurlijk
begreep ik dat mijn getuigenis daardoor voor Oltmans aan belang
zou verliezen. Een dag voor mijn getuigenis belde mevrouw Pas-
maan mij thuis op. Of ik dat laatste deel van mijn interventie niet
achterwege kon laten, Oltmans herinnerde zich namelijk niets van
een gesprek met Van Pallandt. Ik antwoordde dat het om een kop-
pelverkoop ging, ze kregen het hele verhaal of niets. Zo verenigde
ik de volgende dag in de rechtszaal de getuige à charge en à
décharge in één persoon. Een malle situatie. Maar goed Oltmans
kreeg zijn schadegeld, al heb ik daar bitter weinig aan bijgedragen.

In de lente van 2001, ik was inmiddels journalist bij *Elsevier*, no-
digde Oltmans, die inmiddels in het Singel in Amsterdam woonde,
mij uit voor het avondeten. De enige andere gast was niemand
minder dan Roland Lumumba, de zoon van de eerste premier van
Congo, die een groot revolutionair was geweest. Lumbumba
werd in januari 1961 in Katanga vermoord.

Zijn zoon was nu dertig jaar later in Europa met het doel om de
Belgische Justitie alsnog te bewegen tot een schuldbetekenis aan die
moordpartij. „Wij bevinden ons hier in het domein van de Cartesi-
aanse logica,” zei Lumumba jr. boven zijn avocado met garnalen.
„Als je in Oostende een hond doodschiet, beland je meteen in de
gevangenis. Maar al is mijn vader als een hond afgemaakt, juridisch
hebben de Belgen nog nooit een vinger uitgestoken.”

Roland was een toonbeeld van gematigdheid. Congo en België
moeten van elkaar leren, zei hij, maar de littekens zullen slijten en
als wij ons maar van de oude bitterheid ontdoen liggen er grote
kansen op een vruchtbare samenwerking met Brussel. Deze toon
nu beviel onze gastheer allerminst. „Non, non, non, cher mon-
sieur Lumumba, il faut jamais cesser de faire la révolution. Frapper
toujours.”

De architect uit Kinshasa hoorde het allemaal gelaten aan. Oltmans
weer: „Dat was de grote verdienste van uw vader, hij sprak de Bel-
gen niet naar de mond, hij heeft zelf koning Boudewijn voor schut
gezet.” Lumbumba jr. mompelde iets over andere tijden. Oltmans,
in zijn uitstekende Frans, zou er die avond de zweep nog een paar
keer goed overheen leggen, maar het mocht niet baten.

Zijn keurige gast uit het hart van Afrika liet zich niet opjuinen.

Rik Kuethe

14 juni 1984*Amerbos*

KLM en SLM praten weer over hervatting van de lijn Paramaribo-Amsterdam.

Strobe Talbott verduidelijkt in *Time*¹, dat het Edward Teller is geweest „the Hungarian born super-hawk”, die in het brein van Ronald Reagan de waanzin van Star Wars heeft geplant. Eind 1983 ging de president akkoord met het 26 miljard dollar kostende Strategic Defense Initiative. De democraten in het Congress zien Reagan als „a trigger-happy nuclear cowboy”. Talbott: „In Reagan’s view, the scenario for World War III would become more like an arcade video game and less like a prime-time apocalypse.” Hij herhaalt dat Reagan en Teller ervan uitgaan dat het 100 procent zeker is dat een barrage van binnenkomende Sovjetraketten opgevangen en vernietigd kan worden. Intussen is toch duidelijk dat „a leakproof umbrella” tegen Sovjetraketten onzin is. Talbott onderstreept dat wijlen Joeri Andropov al opriep tot „an international ban on space weapons” en afgelopen augustus kondigde Andropov een „unilateral moratorium on Soviet launches of anti-satellite weapons” af.

In Djakarta zijn de *penembakan misterius*² weer gaande. Dat wil zeggen: duizenden „misdadigers” worden in opdracht van het Suharto-regime door militaire burgerwachten om zeep geholpen. Pure fascistische terreur. Gladjanus Adam Malik, die jarenlang het smerige spel met Suharto meespeelde als minister van Buitenlandse Zaken en als vicepresident, huilt nu krokodillentranen. Hij beklagt zich over de onrechtmatige daden van Suharto, waar hij echter jarenlang zelf aan heeft meegedaan. Malik zegt nu zelfs dat Suharto’s „unlawful actions threaten to bring the country to chaos.”

Vorig jaar nog zei de andere, inmiddels overleden, gladjakker, generaal Ali Murtopo dat „the killings were done according to the stipulation of the Defense and Security Ministry.” Generaal Amir Machmud zei zelfs: „I don’t mind sacrificing hundreds of

1 *Time*, 7 mei 1984.

2 Mysterieuze moorden.

criminals to give a feeling of tranquility to 150 million Indonesians.” „Misdadigers” zijn in de optiek van Suharto en de zijnen Indonesiërs die tegen het fascisme en de militaire dictatuur zijn.³

Peter belde op uit Tilburg: „Ik ben woest op je.” Ik had geen idee waar het over ging. Edwin had zich beklaagd dat ik onaangenaam was geweest aan de telefoon, toen ik hoorde dat Peter rechtstreeks met een Belg naar Tilburg was gereisd. Normaal komt hij eerst naar Amsterdam. „Edwin is hysterisch Peter, en ik heb andere dingen aan mijn hoofd en wil er niets meer over horen,” zei ik en hing op. Het spijt me, maar genoeg is genoeg. Met Kerstmis zat hij ook met Edwin in Tilburg in plaats van hier. Ik respecteer op geen enkele manier hoe Peter leeft, noch zijn prioriteiten.

Ik werk aan het boekje over Bouterse. Er moet een Engelse vertaling komen.

In het parlement is een demonstrant op de regeringstafel gesprongen en noemde het kruisrakettendebat „een theatervoorstelling”, terwijl Lubbers, Van den Broek en De Ruiters schaaftachtig toekeken. Dat doet dan een onderwijzer uit Amsterdam. Prima.⁴

15 juni 1984

Heb Ron Wunderink van de KLM gevraagd terug te bellen. Geen reactie. Waar is de tijd gebleven dat hij zich naar het Hilton spoedde om te horen hoe mijn activiteiten in Paramaribo ten behoeve van de KLM verliepen?

Alfred Vierling belde. Hij komt niet in het Europese parlement voor de CP. De partij spendeerde 18.000 gulden aan zijn campagne. De Centruumpartij had geen enkele zetel in Straatsburg veroverd. „Ik pak mijn koffertje,” zei hij, „en ga naar Frankrijk. De kaffers. Dat ze niet op mij hebben gestemd. Ze verdienen dat ze allemaal boven een moskee komen te zitten.”

Theo belde al vroeg op om te zeggen dat ik in het boekje over Claus op pagina 131, waar ik het over Oedipus heb, het woord „vader” door „moeder” moest vervangen.

Bram Peper, burgemeester van Rotterdam, bracht samen met Neelie Smit-Kroes, minister van Verkeer en Waterstaat, een bezoek aan Moskou. Ze hengelen naar meer handel uit de Sovjet Unie voor Rotterdam. Veel gaat nu naar Antwerpen, omdat Den Haag, tot nadeel van Rotterdam, blijft weigeren een Sovjetconsulaat in Rotterdam te openen. Typische Hol-

³ *Newsweek*, 18 juni 1984.

⁴ Zie bijlage 1.

landse bokkigheid. Nederland nam aan de landbouwbeurs in Moskou deel en had op de beurs voor 4,5 miljoen gulden aan machines staan, maar deed slechts zaken voor een bedrag van 150.000 gulden. Minister Braks sloot zijn bezoek af met de ondertekening van een memorandum over mogelijke, toekomstige samenwerking; beroerder kan het dus niet. We blijven buiten beeld in Moskou, ook al heeft Dirk Keijer zich altijd uitgesloofd om betere resultaten te boeken.

President Joeri Andropov, en nu ook zijn opvolger Konstantin Tsjernenko, scheen te beseffen dat er fundamenteel het nodige mankeert aan het onderwijssysteem in de Sovjet Unie. Politici maken zich zorgen dat onderwijzers onderbetaald zijn en leerlingen steeds meer antiproletarische attitudes ten toon spreiden en alleen in witte-boorden-banen zijn geïnteresseerd. Jonge mensen zullen weer voor een vak en opleiding naar aanleg moeten kiezen. Het is duidelijk dat het Kremlin zich zorgen maakt over komende generaties en hoe deze in de pas te laten lopen met Lenins waarschuwing: „Alleen door gemeenschappelijk te werken met de arbeiders en de boeren kan men een echte communist worden.”⁵

Op 20 juni zal Beatrix paleis Het Loo openen, dat voor 84 miljoen gulden is gerestaureerd. Het jaarlijks exploitatietekort bedraagt 7,5 miljoen. Er moet dus dit bedrag per jaar bij om de glorie van drie eeuwen Oranjes ook daar op peil te houden.⁶ Beatrix is een duur houpaardje, maar men wil dit nu eenmaal graag. Ik blijf vinden dat het een vorm van oplichterij is dat de Oranjes – die zelf heel goed beter weten – zich deze volksdweperij laten aanleunen.

16 juni 1984

Ik sprak met Hans Kombrink om de deur op een kier te krijgen voor een onderhoud tussen hem en Ronald Gase over diens mogelijke activiteiten in de politiek.

Hugo van Reijen kwam vragen of ik mee wilde gaan naar het stadhuis om zijn pleidooi te ondersteunen voor het verkrijgen van twee Turkse schoenpoetsinstallaties ergens in de stad. Nee dus.

Ik ben onrustig over wanneer Eduard weer komt opdagen. Hij belde vanavond. Hij klonk enthousiast en als vroeger. Ik slaagde erin niet te laten merken hoe zeer ik van slag was geweest

5 *Newsweek*, 18 juni 1984. Citaat Lenin uit: *De taken van de jeugdbonden*. Redevoering op het Derde Congres van de Communistische Jeugdbond van Rusland, 1920, (red.).

6 *De Telegraaf*, 14 06 1984.